

Dovada locuirii în acest punct, sau în imediata apropiere din secolele XV—XIX, poate aduce și câteva precizări în ceea ce privește problema cursului Bucureștioarei, ce trebuie căutat, astfel, undeva mai departe și la est de biserica Răzvan.

DEALUL GROZĂVEȘTI

Situat pe malul drept al râului Dîmbovița, în partea de vest a orașului, dealul Grozăvești a constituit unul din punctele de străveche și intensă locuire, înscriindu-se ca una din stațiunile complexe ale Bucureștilor.

Săpături sistematice și observații, în diverse ocazii, au prilejuit relevarea unor interesante materiale aparținând locuirilor trecute, inventarul etapei medievale conturînd satele înglobate mai târziu în aria bucureșteană.

Amplele lucrări efectuate în anii din urmă, prin volumul mare de pământ dislocat, au permis noi și interesante observații. Erau cunoscute vestigiile așezării din secolele IX—XI și fuseseră semnalate urme ale unui sat din veacul al XV-lea,⁴⁷ dezvelindu-se mai multe locuințe și o parte din necropolă. Ulterior Muzeul de istorie a municipiului București a fost informat de apariția unor morminte, situate la mică adîncime, pe terenul pe care se construia Facultatea de Electronică.

Pe terasa superioară a râului Dîmbovița, marcată de două văioage spre vest și sud, în săpăturile efectuate de constructori, au fost observate urme de viețuire aparținînd epocii bronzului. Se detașează ceramica, frumos decorată, de tip Tei. Nu au fost surprinse, în intervențiile constructorilor, locuințe. Așezarea este însă bine documentată prin mare cantitate a fragmentelor ceramice și suprafața întinsă pe care au fost cercetate.

Locuirea din secolele IX—XI, a ocupat, probabil, numai terasa joasă, pentru că în spațiul afectat noilor cercetări, ceramica decorată cu benzi de linii, sau combinații ale liniilor, valului și punctelor, s-a descoperit numai sporadic.

Din săpătură au fost recuperate mai multe fragmente ceramice databile în secolele XV—XVI. Menționăm chiar un cuptor în jurul căruia au fost descoperite fragmente ceramice din aceeași perioadă, asemănătoare celor scoase la lumină prin săpăturile de la Sf. Gheorghe-Nou⁴⁸ și Curtea Veche.

Extinzînd sfera investigației, săpăturilor prilejuite de construcții, le-au fost adăugate trei secțiuni sistematice și o casetă aferentă. Obiectivul principal surprins în cursul săpăturilor practicate a fost necropola așezării. De altfel în terenul energic răsuit, din așezarea aferentă a putut fi cercetată o locuință semiîngropată, resturile ceramice fiind mai frecvente în partea nordică a terasei, la marginea ei, către râu.

Atît în săpăturile noastre cît și în excavațiile șantierului, la sud de zona ocupată de necropolă și sondată de noi printr-o secțiune, nu au mai fost descoperite locuințe din această etapă.

⁴⁷ Observații efectuate împreună cu dr. Panait I. Panait.

⁴⁸ D. V. Rosetti, Panait I. Panait, op. cit., în, București, VI, 1968, p. 97—118.

Coroborînd rezultatele observațiilor de pe cele două terase ale malului Grozăveștilor remarcăm distanța mare (cca. 300 m.), existentă între cele două necropole. Se repetă și aici situația de la Măicănești⁴⁹ (secolele XIV—XV și apoi XV—XVI), sau cea de la Mănești-Buftea, unde au fost precizate necropole distincte pentru secolele XIV—XV și apoi din veacurile XVI—XVIII.

Sondajul în cimitir a permis dezvelirea unui număr de 22 morminte inhumate, ale căror gropi se adîncesc cu 0,60—0,80 m. față de nivelul corespunzător epocii feudale. În taluzul amenajărilor pentru fundații a fost cercetat M. 1. Scheletul aparținea unui adult fiind afectat de lucrările practicate cu mijloace mecanice. Din inventarul funerar al acestuia menționăm o monedă otomană din argint și un amnar de fier. Este de altfel singurul mormînt ce a conținut o monedă, oferindu-ne un reper cronologic cert. Toate celelalte morminte au cuprins înhumări orientate vest-est, cu ușoare variații, în funcție de anotimpul în care au fost practicate.

În ceea ce privește poziția brațelor observăm cîteva situații mai rar întîlnite: M. 2 conținea scheletul unui copil în vîrstă de pînă la 7 ani,⁵⁰ cu brațul drept depus pe abdomen, în timp ce mîna stîngă a alunecat, probabil, pe lîngă corp. La M. 14, mîna stîngă este depusă pe abdomen, iar dreapta pe lîngă corp.

M. 3, conținînd scheletul unui puber, prezintă antebrațul drept ridicat în sus, ajuns în poziție paralelă brațului, falangele găsindu-se chiar pe umărul drept, în timp ce brațul stîng a alunecat pe lîngă corp, falangele aflîndu-se în zona bazinului. Reținem și cazul mormintelor: M. 4 și M. 9, conținînd schelete ale unor indivizi ce aveau mîna stîngă depusă pe umărul stîng.

Remarcăm, așadar, că din cele 22 de morminte, două au o poziție mai rar întîlnită, cu unul din brațe pe lîngă corp, trei stăteau cu una din mîini ridicată spre umărul corespunzător, iar restul au poziții normale cu brațele așezate pe piept sau abdomen.

La Grozăvești n-au fost întîlnite situații în care scheletele să prezinte ambele brațe ridicate spre umeri, de genul celor semnalate la Cernica⁵¹ și în necropola satului Străulești-Măicănești⁵² din aceeași perioadă. Pe de altă parte, numărul redus al acestor cazuri deosebite nu ne permite să facem considerații de alt ordin asupra populației căreia i-au aparținut⁵³.

Dacă marea majoritate a mormintelor adăposteau schelete ce au fost depuse în groapă, înfășurate într-un giulgiu, M. 5 prezintă urme evidente ale existenței unui sicriu din lemn. Poziția înhumaților, cu umerii apropiați de corp, observată la M. 1. și M. 3, sau cu tibiile foarte apropiate, uneori încrucișate, cum întîlnim la M. 10; M. 11; M. 12; M. 14; M. 17, constituie un motiv serios pentru ca să credem că indivizii aparțineau unei comunități

⁴⁹ Panait I. Panait, *Inceputurile orașului București în lumina cercetărilor arheologice*, în, București, V, 1967, p. 7—24.

⁵⁰ Și de această dată, observațiile antropologice și precizarea vîrstelor, aparțin cercetătoarei Laurenția Georgescu.

⁵¹ Gh. Cantacuzino, *Unele probleme istorice privind așezările medievale muntene în lumina cercetărilor arheologice de la Cernica*, în, SCIV, XIV, 1963, 2, p. 361—366.

⁵² M. Constantiniu, P. I. Panait și I. C. Panait, *Șantierul arheologic Băneasa-Străulești. Așezarea feudală*, în CAB, II, 1965, p. 197—198.

⁵³ Gh. Cantacuzino, op. cit., p. 378—379.

ortodoxe și că se practicau ritualuri de străveche moștenire. Prezența sicriului poate constitui un indiciu în ceea ce privește starea socială a celui înhumat. Menționăm și faptul că la același schelet a fost descoperit și un nasture — bumbișor.

Pământul de umplură conține puține fragmente ceramice aparținând secolului al XV-lea, mai frecvente fiind resturile de materiale din epoca bronzului. Remarcăm însă și câteva colțuri de cărămidă, avînd grosimea de 0,040 m. și lățimea de 0,15 m. mînjite cu mortar alb lăptos, provenite dintr-o construcție.

Ceramica găsită indică vase cu buza frumos profilată, înaltă, purtînd uneori caneluri la exterior. O ceramică asemănătoare a fost descoperită într-o groapă menajeră din incinta palatului de la Curtea Veche⁵⁴.

Ceea ce surprinde în această necropolă, contemporană cu cel de al doilea cimitir de la Străulești-Măicănești⁵⁵ sau cu necropola I de la Mănești-Buftea,⁵⁶ cu acela al fostei mănăstiri Iezerul,⁵⁷ sau al bisericii din Retevoiești,⁵⁸ este sărăcia inventarului. În afara amnarului, a monedei și a cîtorva bumbișori sferoidali de tipul celor întîlniți în mai toate stațiunile și datați în prima jumătate a secolului XVI la Străulești-Măicănești⁵⁹ și Retevoiești,⁶⁰ nu au fost relevate alte piese de inventar. Moneda, o frumoasă emisiune a bănărilor otomane, bătută în timpul lui Selim I (1512—1520), datează necropola investigată, în prima jumătate a secolului al XVI-lea⁶¹.

La fel de sărac a fost și inventarul bordeiului surprins în timpul săpăturii, la nord de necropolă. El se adîncea în pământul castaniu 0,50—0,60 m. În colțul nord-vestic se afla un cuptor cu vatra puternic vitrifiată. Tot acolo s-au găsit mai multe fragmente ceramice smălțuite, de culoare verde deschis, asemănătoare celor găsite în cursul săpăturilor efectuate la Radu Vodă⁶² și Biserica Sf. Gheorghe-Nou.⁶³ Cuptorul în formă de potcoavă, avea vatra mai coborîță către centru și cu marginile mai ridicate. Calota groasă de 0,05—0,08 m., se afla la 0,26 m. față de vatră.

Atît secțiunile deschise, cît și săpăturile constructorilor nu au afectat decît o mică parte a terasei înalte propice evoluției satului medieval sondat. Identificăm astfel și marcăm vestigiile sale în condițiile marilor metamorfoze ale locului. Constatăm că vatra satului Grozăvești din secolul al XVI-lea este transferată de pe terasa joasă, unde funcționase un secol mai devreme,

⁵⁴ Aristide Ștefănescu, *Un depozit de vase ceramice din veacul al XVI-lea descoperit la Curtea Veche din București* (ms).

⁵⁵ M. Constantiniu, P. I. Panait și I. C. Panait, op. cit., p. 196—199.

⁵⁶ Aristide Ștefănescu, *Cercetarea satului medieval Mănești de pe Colentina (sec. XIV—XVI)*, în *Muz. Naț.*, II, 1975, p. 387—393.

⁵⁷ Gh. Cantacuzino, op. cit., p. 361—366.

⁵⁸ Dorin Popescu, D. V. Rosetti, *Săpăturile arheologice de la Retevoiești* în, *Materiale*, VI, 1959, p. 703—715.

⁵⁹ M. Constantiniu, P. I. Panait și I. C. Panait, op. cit., p. 197—199.

⁶⁰ Dorin Popescu, D. V. Rosetti, op. cit., p. 703—715.

⁶¹ Identificarea o datorăm cercetătoarei Maria Grigoruță de la M.I.M.B.

⁶² I. Ionașcu și Vlad Zirra, op. cit., în *Bucureștii de odinioară*, 1959, p. 51—78 și pl. LVII.

⁶³ D. V. Rosetti, Panait I. Panait, op. cit., p. 97—118.

nu prea departe, pe cealaltă platformă, mai înaltă, reproducînd un fenomen mai larg, observat la Străulești-Măicănești, Vitan, Grădiștea și în alte stațiuni de pe teritoriul orașului București.

ARISTIDE ȘTEFĂNESCU

NECROPOLA FEUDALĂ GROZĂVEȘTI

Cercetările de teren întreprinse în vara anului 1971 de arheologul A. Ștefănescu de la Muzeul de istorie a Municipiului București, în zona Grozăvești, au dus la descoperirea unei necropole feudale în punctul „Dealul Grozăveștilor”. Necropola a fost datată ca aparținînd primei jumătăți a secolului al XVI-lea.

Din cauza lucrărilor de construcție care au afectat puternic necropola, nu s-au putut recupera decît 22 de schelete. Acest eșantion este inegal repartizat ca sex și vîrstă.

Seria feminină este reprezentată de trei schelete avînd următoarele caracteristici :

— craniile sînt sfenoid-pentagoide, în norma verticală și în formă de casă-bombă în norma occipitală. Două din cele trei cranii sînt brahicrane și unul doliococran. Fruntea este ușor arcuită. Fața este de înălțime mijlocie cu nas mezin și orbite mezoconche.

Maxilarul superior și mandibula prezintă formule dentare complete ale dentiției definitive, cu uzură dentară de gradul II și un singur caz de edentație totală.

Talia, calculată după metoda lui Trotter și Gleser, variază de la 153,0 cm.—160,3 cm., iar după metoda Manouvrier, variază de la 155,4 cm. la 161,7 cm.

Seria masculină : este reprezentată de paisprezece schelete avînd următoarele caracteristici :

— Craniile, în norma verticală, prezintă forme variabile în majoritate sfenoid-sferoid-ovoid și în formă de bombă și casă-bombă în norma occipitală. Indicii, ne dau valori medii care le caracterizează ca brahicrane, hipsicrane, tapeinocrane, ortometope, metriometope.

Fruntea este ușor arcuită sau bombată. Atît înălțimea superioară cît și înălțimea totală a feței variază de la forme joase la foarte înalte. Nasul este leptorin, încadrat de orbite mezo-hipsiconche.

Maxilarul superior și mandibula prezintă formule dentare ale dentiției definitive, incomplete, cu numeroase carii penetrante, granuloame și edentații totale. Mandibula variază de la forme mai puțin robuste la cele foarte robuste cu bărbia pătrată și gonioane puternic răsfrînte.

Talia, calculată după metoda lui Trotter și Gleser, variază de la 152,0 cm, la 178,7 cm., iar după metoda lui Manouvrier, de la 150,9 cm. la 173,3 cm.